

Bir Üniversite Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Kültürel Yeterlilikleri ve Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi

Evaluation of Cultural Competences and Factors Affecting Cultural Competences of Nurses Working in a University Hospital

Mehmet KORKMAZ¹, İlknur AYDIN AVCİ², Neslihan DUMAN KIRMACI³, Derya KORKMAZ⁴, Şeyma SOYANIT⁵

ÖZ

Farklı kültürlerin bir arada yaşadığı toplumlarda çeşitlilik giderek artmaktadır. Çeşitliliğin artması ile birlikte hemşireler farklı özellikleri olan bireylere bakım vermeye başlamıştır. Farklı kültürlerden bireylere bakım vermek hemşirelik bakımına zorluklar getirdiği gibi kolaylıklar da sağlamaktadır. Kültürel olarak yeterli bakım verme bakımın kalitesini ve bakım sonrası çıktıları olumlu yönde etkilemektedir. Hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeyi hastaların bakım kalitesini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Bu araştırma Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde çalışan araştırmaya katılmayı kabul eden 182 hemşire ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma tanımlayıcı ve kesitsel türde planlanmıştır. Araştırmaya katılan hemşirelerin yaş ortalaması 34,57 yaş, %67,0'ı lisans mezunu, %66,5'i evli ve hemşirelerin çoğunun (%94,5) uzun süre yaşadığı yerleşim birimi il merkezidir. Hemşirelerin çoğunluğu (%72,5) daha önce farklı kültürden gelen yabancı hastalara bakım verdiğini belirtmiştir. Hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeyi orta düzeyde bulunmuştur. Son 10 yılda yaşanan insan hareketliliği nedeniyle birçok farklı kültürden insanın Türkiye'ye göç etmesiyle artan kültür çeşitliliği bakım vermede kültürel yeterliliğin önemi bir kez daha ortaya koymuştur. Hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeylerinin geliştirilmesi için bakım verdikleri hastanın kültürlerine dair bilgi seviyelerini artırıcı ve farklı kültürleri tanıtıcı faaliyetler düzenlenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Hemşire, Hemşire Kültürel Yeterlilik Ölçeği, Kültürel Yeterlilik, Kültürel Yeterliliği Etkileyen Faktörler.

ABSTRACT

Diversity is increasing in societies where different cultures live together. With the increase in diversity, nurses have started to care for individuals with different characteristics. Providing care to individuals from different cultures not only brings difficulties to nursing care, but also provides convenience. Caregiving with culturally competence positively affects the quality of care and post-care outcomes. Cultural competence level of nurses is one of the important factors affecting the quality of care of patients. This research was carried out with 182 nurses who work at Samsun Ondokuz Mayıs University Health Practice and Research Center and agreed to participate in the research. The research was designed as descriptive and cross-sectional type. The average age of the nurses participating in the research is 34.57, 67.0% of them are undergraduate graduates, 66.5% of them are married, and most of the nurses (94.5%) live in the province for a long time. Most of the nurses (72.5) stated that they had given care to foreign patients from different cultures before. The cultural competence level of the nurses (51.42±13.85) was found to be moderate. The cultural diversity that has increased with the migration of people from many different cultures to Turkey due to human mobility in the last 10 years has once again revealed the importance of cultural competence in caregiving. In order to improve the cultural competence levels of nurses, activities should be organized to increase the knowledge level of the patients they care for and to introduce different cultures.

Keywords: Nurse, Nursing Cultural Competence Scale, Cultural Competence, Factors Affecting Cultural Competences.

Bu araştırma 23-26 Nisan 2018 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen 1. Uluslararası - 2. Ulusal Halk Sağlığı Hemşireliği Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan onay (2017/45) alınmıştır.

¹Arş. Gör, Mehmet KORKMAZ, Halk Sağlığı Hemşireliği, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, mehmet.korkmaz@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0241-2466

²Prof. Dr, İlknur AYDIN AVCİ, Halk Sağlığı Hemşireliği, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, ilknura@omu.edu.tr, ORCID:0000-0002-5379-3038

³Öğr. Gör, Neslihan DUMAN KIRMACI, Hemşirelik Esasları, Kastamonu Üniversitesi Çatalzeytin Meslek Yüksekokulu, Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü, neslihandumankirmaci@gmail.com, ORCID:0000-0002-5968-1045

⁴Hemşire, Derya KORKMAZ, Hemşire, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi, deryakorkmaznsr@gmail.com, ORCID:0000-0001-6973-1061

⁵Arş. Gör, Şeyma SOYANIT, Halk Sağlığı Hemşireliği, Sinop Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, seymasoyanitt@gmail.com, ORCID:0000-0001-6972-6625

İletişim / Corresponding Author:
e-posta/e-mail:

Neslihan DUMAN KIRMACI
neslihandumankirmaci@gmail.com

Geliş Tarihi / Received: 27.03.2022
Kabul Tarihi/Accepted: 17.08.2022

GİRİŞ

Kültür, birey ve grupların değer, inanç ve davranışlarını belirleyen önemli bir sosyal faktördür. Kültür aynı zamanda tarihsel olarak toplumsal gelişme süreci içinde oluşturulan tüm maddi ve manevi değerler ile bu değerleri oluşturmada ve sonraki dönemde yaşayan bireylere aktarmada kullanılan bir araçtır. İnsanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçlar kültürü oluşturmaktadır.^{1,2}

Bireylerin isteyerek ya da zorunlu olarak yaşam birimlerini değiştirmeleri ile oluşan hareketlilik küreselleşmeyi meydana getirmiştir. Küreselleşme sonucunda farklı kültürlerden bireyler, aileler ve gruplardan oluşan çok kültürlü nüfus yapıları ortaya çıkmıştır. Çok kültürlülüğün artması ile birlikte hemşirelerin kendi sağlık inançlarından, dillerinden, dinlerinden ve yaşam deneyimlerinden farklı bireylerle etkileşimde bulunmaya başlamışlardır.³

Bireyler nasıl yaşayacaklarını, nasıl davranacaklarını ve yaşamlarının anlamını kültür aracılığıyla öğrenirler. Kültür, tüm sağlık çalışanları için hayatları boyunca karşılaşacakları durumlara ve koşullara yönelik yol göstericidir. Çeşitliliğin artması ile birlikte hemşireler farklı kültürlerden bireylere bakım vermeye başlamıştır.^{3,4} Çeşitlilik hemşirelik bakımına zorluklar getirdiği gibi kolaylıklar da sağlamakta ve kültürel yeterlilik kavramının önemini giderek artmasına yol açmaktadır.

Kültürel yeterlilik önemi giderek artan bir kavramdır. Yetenek, beceri ve bilgiyi ifade eden yeterlilik bireyin kendi varlığının, hislerinin, düşüncelerinin ve çevresinin farkında olmayı ve bireyin özgünlüğüne saygı duymayı içermektedir.⁵

Kültürel yeterlilik, sosyal, kültürel ve dil olarak hastanın ihtiyaçlarını karşılayan etkili bakım verme yeteneğidir.⁵ Sağlık hizmetleri sunan profesyoneller ve sağlık politika yapımcıları, sağlık bakım hizmeti vermede kültürel yeterlilik becerisine sahip olmalıdırlar. Yetenek, beceri ve bilgiyi ifade eden yeterlilik, bireyin kendi varlığının, hislerinin, düşüncelerinin ve çevresinin farkında olmak ve bireyin özgünlüğüne saygı duymaktır.⁵

Hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeyi hastaların bakım kalitesini etkileyen önemli faktörlerden biridir ve hastaların etnik ve ırksal ayrımcılığa maruz kalmasını engellemektedir. Hemşirelerin, hastaların kültürlerini anlama becerilerinin iyi düzeyde olması hastaların sağlığına olumlu yönde katkı sağlamaktadır.^{6,7} Kültürel yeterlilikleri iyi düzeyde olan hemşireler, hastalara kültürel yeterli bir bakım sunmaktadırlar. Bakım sırasında bireyin kültürünün göz önüne alınması bireye holistik ve kişiye özgü bakım verilmesini sağlamaktadır. Holistik ve kişiye özgü bakım alan hastaların aldıkları bakımdan memnuniyet düzeyleri daha yüksektir.^{3,5} Gözüm ve arkadaşları (2016) tarafından Hemşire Kültürel Yeterlilik Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanarak, geçerlilik ve güvenilirliğinin yapıldığı çalışmanın dışında Türkiye'de hemşirelerin kültürel yeterliliğinin değerlendirildiği bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmada hemşirelerin kültürel yeterliliğinin değerlendirilmesi, aynı zamanda hemşirelerin kültürel yeterliliğini etkileyen faktörlerin belirlenmesi bu çalışmanın özgün değerini oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeylerinin ve kültürel yeterlilik düzeylerini etkileyen faktörlerin belirlenmesidir.

MATERYAL VE METOT

Bu araştırmanın evrenini hastanede çalışan 430 hemşire, örneklemini ise çalışmanın gerçekleştirildiği tarihlerde nöbet, doğum izni ya da raporlu olmayan ve çalışmaya katılmayı

kabul eden ve 182 hemşire oluşturmaktadır. Bu araştırma 15 Haziran-20 Eylül 2017 tarihleri arasında Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde çalışan araştırmaya katılmayı

kabul eden 182 hemşire ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma tanımlayıcı araştırma ilkelerine göre yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak tanımlayıcı özelliklere ilişkin soru formu ve "Hemşire kültürel yeterlilik ölçeği" kullanılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanmasında kullanılan soru formu araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olup tanıtıcı bilgi formu ve "Hemşire kültürel yeterlilik ölçeği" olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Tanıtıcı bilgi formunda yaş, eğitim durumu, medeni durum, en uzun süre yaşanan yer, hemşirelik yapılan yıl süresi, farklı kültürden birine bakım verme durumu gibi sorular yer almaktadır. Araştırmaya başlamadan önce soru formu 13 hemşirede uygulanarak uygunluğu test edilmiştir. Ölçüm aracında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Ön uygulama yapılan 13 hemşire örnekleme dahil edilmemiştir.

Hemşire Kültürel Yeterlilik Ölçeği (HKYÖ)

Perng and Watson tarafından 2012 yılında geliştirilmiştir. Ölçek Gözüm ve arkadaşları (2016) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak, geçerlilik ve güvenilirliği yapılmıştır.⁸ Ölçekte bireylerin kültürel yeterliliklerini belirlemeye yönelik 20 madde bulunmakta ve ölçek kültürel beceri (12 madde), kültürel bilgi (6 madde) ve kültürel duyarlılık (2 madde) olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır.^{8,9} Kültürel beceri; bireyle ilgili kültürel veri toplama ve bununla birlikte bireyin kültürel temelli bir fiziksel değerlendirmesini yapabilme yeteneğidir. Kültürel bilgi farklı kültürel ve etnik gruplarla ilgili bilgi kaynağına erişme ve edinme sürecidir. Kültürel duyarlılık ise bilişsel ve duygusal hazır olmayı içeren süreçtir. Bu süreçte farklı kültürden bireylerle etkileşim halinde olurken kişisel engeller, inanç ve tutumların farkında olunmalıdır.^{10,11} Beşli likert tipte olan ölçekte kesinlikle katılmıyorum (1 puan), katılmıyorum (2 puan), kararsızım (3 puan), katılıyorum (4 puan), kesinlikle katılıyorum (5 puan) yanıtları bulunmaktadır. Ters puanlanan maddenin bulunmadığı bu ölçekten alınan

puanın artması kültürel yeterlilik düzeyinin arttığını göstermektedir. Hemşire Kültürel Yeterlilik Ölçeğinden elde edilebilecek en düşük puan 20 en yüksek puan ise 100'dür. Ölçekten alınan yüksek puan kültürel yeterliliğin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin geçerliliğinin ve güvenilirliğinin yapıldığı çalışmada Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.97, Türkçeye uyarlandığı çalışmada 0.96 bulunmuştur. Bu çalışmada ise Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.95'dir.^{8,9}

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasına başlamadan önce kurumdan gerekli yazılı izinler ve katılımcılardan yazılı ve sözlü onam alınmıştır. Verilerin toplanması araştırmacılar tarafından geliştirilmiş soru formunun hemşirelere uygulanması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Soru formunu 187 hemşire yanıtlamıştır. Araştırmaya katılan hemşirelerden 5 hemşirenin yanıtladığı formda eksiklikler bulunması nedeniyle araştırmaya dahil edilmemiştir. Bu araştırma 182 hemşire ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma, çalışmaya dahil olan 182 (evrenin % 42.32'si) hemşire ile yürütülmüştür. Soru formunun yanıtlanma süresi ortalama 15 dakika sürmüştür.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmada elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 21.0 istatistik paket programı (Statistical Package for Social Sciences) kullanılmıştır. Çalışmanın tanıtıcı verileri sayı, yüzde, ortalama, standart sapma olarak ifade edilmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı ve Ki Kare testi kullanılmıştır. İstatistiksel olarak anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etiği

Araştırmaya başlamadan önce Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan onay (2017/45) alınmıştır. Aynı zamanda araştırmanın verilerinin toplandığı Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi hastanesinden kurum izni alınmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla oluşturulan soru formunda kullanılan HKYÖ'nin Türkçe'ye uyarlanarak, geçerlilik ve güvenilirliğini yapan

araştırmacılar dan hem Gözüm hem de Tuzcu'dan ölçeğin kullanımı için e-mail yolu ile izin alınmıştır. Araştırmaya katılan hemşirelere oluşturulan soru formunun ilk bölümünde çalışmanın amacı, araştırma ekibinin tanıtımı yapılmış, katılımın gönüllülük esasına dayandığı, bilgilerinin gizli tutulacağı ve araştırma sonunda elde edilen verilerin yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacağı ifade edilmiştir. Bu yöntemle katılımcıların aydınlatılmış onamları alınmıştır. Çalışmanın tüm aşamalarında

Helsinki bildirgesindeki (2008) etik ilkelere uyulmuştur

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın belirli bir sürede uygun örneklemin kullanılması, katılımın gönüllü olması ve sadece Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezinde çalışan hemşirelerle yapılmış olması ve sonuçların güvenilirliği katılımcıların verdiği bilgiler ile sınırlı olması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışma kapsamındaki katılımcıların yaş ortalaması 34.57 ± 7.4 (min:19;max:51), %67'si lisans düzeyinde eğitime sahip, %66.5'i evli, %94.5'i en uzun il/ilçede yaşamış, %44'ü 5-10 yıldır görev yapmakta ve %59.3'ü dahili birimlerde çalışmaktadır. Hemşirelerin %16.5'ü yabancı dil bilmekte,

yabancı dil bilenlerin ise %93.3'ü İngilizce dilini bilmektedir. Çalışma kapsamındaki hemşirelerin %4.4'ü yurtdışında yaşamış, %22.5'i yurtdışına gitmiş, %41.8'inin yabancı uyruklu arkadaş/komşusu olmuş ve %72.5'ü yabancı uyruklu hastaya bakım vermiştir (Tablo 1)

Tablo 1. Hemşirelerin Sosyo-Demografik Ve Mesleki Özellikleri (N=182)

Değişkenler	N	%
Yaş $x \pm SD$ (Mim-Max)	34.57±7.4(min:19;max:51)	
Eğitim düzeyi		
Lise	17	9.3
Ön Lisans	34	18.7
Lisans	122	67.0
Lisansüstü	9	4.9
Medeni durum		
Bekar	61	33.5
Evli	121	66.5
En uzun süre yaşanılan yer		
İl ve ilçe	172	94.5
Köy	10	5.5
Görev yapılan birim		
Dahili birimler	108	59.3
Cerrahi birimler	74	40.7
Görev yapılan süre		
0-5 yıl	39	21.4
5-10 yıl	31	17.0
10-20 yıl	80	44.0
20 yıl ve üzeri	32	17.6
Yabancı dil bilme durumu		
Biliyor	30	16.5
Bilmiyor	152	83.5
Bilinen yabancı dil(n:30)		
İngilizce	28	93.3
Almanca	2	6.7
Yurtdışında yaşama durumu		
Yaşayan	8	4.4
Yaşamayan	174	95.6
Yurtdışına gitme durumu		

Tablo 1. (Devamı)

Giden	41	22.5
Gitmeyen	141	77.5
Yabancı uyruklu arkadaş/komşusu olma durumu		
Olan	76	41.8
Olmayan	106	58.2
Yabancı uyruklu hastaya bakım verme durumu		
Veren	132	72.5
Vermeyen	50	27.5
Toplam	182	100

%Yüzde

Ölçek alt boyut ve toplam puan ortalamaları Tablo 2’de verilmiştir. Hemşire Kültürel Yeterlilik ölçeği toplam puan ortalaması 51.42±13.85’dir Kültürel beceri,

kültürel bilgi ve kültürel duyarlılık alt boyut toplam puanları sırasıyla şu şekildedir; 30.92±8.64, 15.50±4.50 ve 5.00±1.65 (Tablo 2).

Tablo 2. Hemşire Kültürel Yeterlilik Ölçeğinin Alt Boyutları Ve Toplam Puan Ortalamaları

Alt Boyutlar	n	Ort±SS	Min	Maks
Kültürel Beceri	182	30.92±8.64	12	50
Kültürel Bilgi	182	15.50±4.50	6	27
Kültürel Duyarlılık	182	5.00±1.65	2	10
Toplam Puan Ortalaması	182	51.42±13.85	20	87

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma, Min: Minimum, Maks: Maksimum

Çalışmaya katılan hemşirelerin eğitim düzeyi, görev yapılan süre, yabancı dil bilme durumu, yurtdışında yaşama durumu, yurtdışına gitme durumu, yabancı uyruklu, arkadaş/komşu olma durumu ve yabancı uyruklu hastaya bakım verme durumu ile hemşire kültürel yeterlilik ölçeği kültürel beceri alt boyutu puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 3).

Hemşirelerin medeni durumu, eğitim düzeyi, görev yapılan süre, yabancı dil bilme durumu, yurtdışında yaşama durumu, yurtdışına gitme durumu, yabancı uyruklu, arkadaş/komşu olma durumu ve yabancı uyruklu hastaya bakım verme durumu ile hemşire kültürel yeterlilik ölçeği kültürel bilgi alt boyutu puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 3).

Hemşirelerin uzun süre yaşanan yer, görev yapılan süre, yabancı dil bilme durumu ve yabancı uyruklu hastaya bakım verme durumu ile hemşire kültürel yeterlilik ölçeği kültürel duyarlılık alt boyutu arasında

istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 3).

Çalışmaya katılan hemşirelerin eğitim düzeyi, görev yapılan süre, yabancı dil bilme durumu, yurtdışında yaşama durumu, yurtdışına gitme durumu, yabancı uyruklu, arkadaş/komşu olma durumu ve yabancı uyruklu hastaya bakım verme durumu ile hemşire kültürel yeterlilik ölçeği toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Bu sonuca göre lise mezunu hemşirelerin diğer eğitim düzeylerine sahip hemşirelere göre, 20 yıldan daha uzun süre görev yapan hemşirelerin daha az süre görev yapan hemşirelere göre, yabancı dil bilen, yurtdışına giden ve yurtdışında yaşayan hemşirelerin yabancı dil bilmeyen, yurtdışına gitmemiş ve yurt dışında yaşamamış hemşirelere göre kültürel yeterliliklerinin daha iyi düzeyde olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda yabancı uyruklu arkadaş/komşusu olan ve yabancı uyruklu hastaya bakım veren hemşirelerinde de yabancı uyruklu arkadaş/komşusu olmayan ve yabancı uyruklu hastaya bakım vermemiş

olan hemşirelere göre kültürel yeterlilik düzeylerinin daha iyi seviyede olduğu bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Hemşirelerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Hemşire Kültürel Yeterlilik Ölçeği Toplam Ve Alt Boyutları Puan Ortalamaları

	Kültürel Beceri	Kültürel Bilgi	Kültürel Duyarlılık	Toplam Puan Ortalaması
	X±ss	X±ss	X±ss	X±ss
Medeni durum				
Evli	31.54±8.45	15.98±4.37	5.16±1.6	52.69±13.43
Bekar	29.72±8.95	14.55±4.64	4.67±1.72	48.95±14.44
t değeri	-1.343	-2.204	-1.907	-1.727
p değeri	0.190	0.043	0.058	0.094
Eğitim düzeyi				
Lise	32.23±6.3	16.23±4.91	5.00±1.41	53.47±14.32
Ön lisans	29.09±8.04	14.26±4.42	4.67±1.75	48.12±12.88
Üniversite	31.73±8.62	15.97±4.31	5.12±1.65	52.79±13.66
Lisansüstü	24.33±8.50	12.44±5.12	4.55±1.74	41.13±14.90
F değeri	2.806	2.928	0.868	2.817
p değeri	0.041	0.036	0.459	0.041
Uzun süre yaşanılan yer				
İl ve ilçeleri	31.15±8.52	15.63±4.45	5.06±1.65	51.85±13.64
Köy	27.00±10.23	13.30±4.98	3.90±1.28	44.20±16.18
t değeri	1.483	1.600	2.179	1.706
p değeri	0.140	0.179	0.031	0.090
Görev yapılan birim				
Dahili birimler	30.90±8.84	15.50±4.61	5.13±1.16	51.50±14.09
Cerrahi birimler	30.95±8.40	15.50±4.37	4.79±1.64	51.31±13.59
t değeri	0.400	0.014	1.370	0.900
p değeri	0.968	0.989	0.173	0.928
Görev yapılan süre				
1-5 yıl	28.84±8.83	13.94±4.44	4.46±1.50	47.25±13.47
5-10 yıl	28.67±9.16	14.70±4.51	4.61±1.76	48.00±14.66
10-20 yıl	31.68±7.84	16.12±4.41	5.30±1.55	53.05±12.93
20 yıldan fazla	33.87±9.09	16.62±4.34	5.28±1.81	55.96±14.23
F değeri	2.945	3.148	3.226	3.414
p değeri	0.034	0.026	0.024	0.019
Yabancı dil bilme durumu				
Biliyor	32.02±8.39	15.94±4.27	5.13±1.65	53.10±13.35
Bilmiyor	25.46±7.89	13.26±5.02	4.33±1.53	43.06±13.48
t değeri	3.940	3.047	2.564	3.750
p değeri	0.000	0.003	0.016	0.001
Yurtdışında yaşama durumu				
Yaşayan	31.27±8.62	15.63±4.5	5.04±1.6	51.94±13.8
Yaşamayan	23.37±5.12	12.75±3.3	4.12±1.2	40.25±8.95
t değeri	4.410	2.352	1.996	3.505
p değeri	0.003	0.046	0.126	0.019
Yurtdışına gitme durumu				
Giden	32.01±8.29	15.88±4.4	5.11±1.5	53.05±13.3
Gitmeyen	27.12±8.89	14.19±4.3	4.60±1.8	45.75±14.2
t değeri	3.236	2.137	1.721	3.004
p değeri	0.003	0.033	0.114	0.005
Yabancı uyruklu arkadaş/komşusu olma durumu				

Tablo 3. (Devamı)

Olan	32.11±7.99	16.45±4.2	5.19±1.5	53.72±12.7
Olmayan	29.26±9.28	14.18±4.54	4.72±1.74	48.21±14.7
t değeri	2.147	3.451	1.917	2.675
p değeri	0.029	0.001	0.061	0.010
Yabancı uyruklu hastaya bakım verme durumu				
Veren	31.56±9.55	16.04±5.0	5.24±1.7	52.84±15.5
Vermeyen	30.68±8.29	15.30±4.2	4.90±1.6	50.88±13.1
t değeri	0.607	0.985	1.203	0.847
p değeri	0.570	0.361	0.241	0.433

p<0.05

Bu çalışmada hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeyi puanı 51.42±13.85 olup orta düzeydedir. Literatürdeki diğer araştırmalara bakıldığında Yılmaz'ın (2020) çocuk kliniğinde çalışan hemşireler ile ilgili çalışmada kültürel yeterlilik puanı 61,10±13,76, Savaş'ın (2019) çalışmada birinci basamak sağlık kurumu için kültürel yeterlilik puanı 66.58±13.47, ikinci basamak sağlık kurumu için ise kültürel yeterlilik puanı 67.44±13.27 olarak tespit edilmiştir.^{12,13} Bu çalışma literatür ile benzerlik göstermektedir.

Bu çalışmada hemşirelerin medeni durumu ile kültürel bilgi alt boyutun toplam puan ortalamasının da anlamlı farklılık bulunmuştur. Çalışmada evli olan hemşirelerin bilgi düzeyi puan ortalaması bekar olan hemşirelere göre daha yüksektir. Yılmaz'ın (2022) çalışmada birinci basamak sağlık çalışanlarında kültürel bilgi düzeyi bekâr olan bireylerin yüksek olarak bulunmuştur.¹⁴ Literatürde yer alan bazı çalışmalarda ise medeni durum ile kültürel yeterlilik arasında fark saptanmamıştır.^{12,15-17} Çalışmaya katılan hemşirelerin %66.5'i evlidir. Literatür ile farklı olmasının katılımcıların büyük çoğunluğunun evli olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada hemşirelerin eğitim düzeyi ile kültürel bilgi, kültürel beceri alt boyutlarına ve kültürel yeterlilik ölçeği toplam puan ortalamasına göre anlamlı farklılık vardır. Çalışmada hemşirelerin hem kültürel yeterlilik ölçeği toplam puan ortalaması hem de kültürel bilgi ve kültürel beceri alt boyutlarında puan ortalamaları lise eğitim düzeyinde olanlarda yüksek olarak saptanmıştır. Yılmaz (2020)'ın çocuk

kliniğinde çalışan hemşirelerle yaptığı çalışmada eğitim düzeyine göre kültürel yeterlilik puanları arasında anlamlı bir fark vardır.¹² Hemşirelerden lisans eğitim düzeyinde olanların kültürel yeterlilik düzeyi daha yüksektir.¹² Literatürdeki diğer çalışmalarda eğitim düzeyi ile hemşirelerin kültürel yeterlilikleri, duyarlılıkları ve becerileri arasında bir ilişki saptanmadığı görülmüştür. Savaş (2019)'ın birinci ve ikinci basamak sağlık kurumlarında yapmış olduğu çalışmada eğitim düzeyi ve kültürel yeterlilik puanı arasında ilişki belirlenmemiştir.¹³ Yılmaz ve arkadaşlarının (2019) aile sağlığında çalışan hemşire/ebelerin katılımlarının sağlandığı çalışmada eğitim düzeyi ile kültürel beceri arasında fark bulunmamıştır.¹⁸ Yılmaz (2022) birinci basamak sağlık çalışanlarında kültürel yeterlilik ve ilişkili faktörleri incelediği araştırmada eğitim düzeylerine göre hem kültürel yeterlilik ölçeği toplam puan ortalaması hem de ölçeğin alt boyutlarına göre fark saptanmamıştır.¹⁴ Demiral (2021) çalışmada cerrahi servislerde çalışan hemşirelerin eğitim düzeyi ile kültürel duyarlılık arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.¹⁶ Özkan'nın (2021) birinci basamak sağlık kurumundaki sağlık profesyonelleri ile yaptığı çalışmada eğitim düzeyi ile kültürel duyarlılık arasında bir fark bulunmamaktadır.¹⁷ Çalışmanın sonucu çoğunlukla literatür ile aynı yönde çıkmamıştır. Çalışmanın yapıldığı bölgeler farklı olduğundan farklı sonuçlar elde edildiği düşünülmektedir.

Çalışmada hemşirelerin uzun süre yaşadığı yer ile kültürel yeterlilik ölçeğinin kültürel duyarlılık alt boyutunda anlamlı bir farklılık

vardır. Bu çalışmada uzun süre yaşadığı yer il ve ilçe olan hemşirelerin köy olan hemşirelere göre kültürel duyarlılık toplam puan ortalaması yüksek olarak bulunmuştur. Aile sağlığında çalışan hemşire/ebelerin katılımlarının sağlandığı çalışmada, birinci basamak sağlık çalışanları ile ilgili çalışmada ve birinci basamak sağlık kurumundaki sağlık profesyonellerinin yetiştiği bölge ile kültürel duyarlılık arasında fark bulunmamıştır.¹⁸ Bu çalışmaya katılan hemşirelerin büyük çoğunluğu (%67) lisans mezunudur ve katılımcıların neredeyse tamamının (%94.5) uzun süre yaşadığı yer il ve ilçedir. Bu durumun literatür ile farklı sonuçların elde edilmesine yol açtığı düşünülmektedir.

Çalışmada hemşirelerin görev yapılan yapma süresi ile kültürel yeterlilik ölçeği toplam puan ortalaması, kültürel bilgi, kültürel beceri ve kültürel duyarlılık alt boyutları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Görev yapılan süre arttıkça hemşirelerin kültürel bilgi düzeyi artmıştır. Savaş'ın (2019) Adıyaman ilinde yaptığı çalışmada birinci basamak sağlık kurumunda çalışan sağlık profesyonellerinin 10 yıl ve üzeri görev yapanlarda kültürel yeterlilik düzeyi yüksek iken, ikinci basamak sağlık kurumlarında görev yapan sağlık profesyonelinin görev süresi ile kültürel yeterlilik düzeyinde anlamlılık tespit edilmemiştir.¹³ Amerika, İsrail, Türkiye ve Tayvan'da yapılan bazı çalışmalarda hemşirelerin görev yapma süresinin kültürel yeterlilik düzeyini etkilemediği saptanmıştır.^{12,16,19-21} Türkiye'de lisans düzeyinde hemşirelik eğitimi 1996 yılından itibaren verilmekte, hemşirelik eğitiminde uluslararası öğrencilerin sayıları ve Erasmus programı ile Türkiye'deki hemşire öğrencilerinin yurt dışı deneyimleri artmaktadır.^{13,22} Bu çalışmanın katılımcısı olan hemşirelerin %41.8'inin yabancı uyruklu arkadaşı/komşusu olmuş ve %72.5'i yabancı uyruklu bireye bakım vermiştir. Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda hemşirelerin görev yapma süreci arttıkça, yabancı uyruklu bireylerle karşılaşma ve onlara bakım verme olanağının daha fazla olduğu görülmektedir. Hemşirelerin çalışma yılının artması ile birlikte farklı kültürlerden bireylere bakım

verme deneyiminin artmasının uzun süre çalışan hemşirelerin kültürel yeterliliğinin daha yüksek olmasına neden olduğu düşünülmektedir.

Çalışmaya katılan hemşirelerin yabancı dil bilme durumu ile hemşire kültürel yeterlilik ölçeği kültürel beceri, kültürel bilgi ve kültürel duyarlılık alt boyutu ve ölçek toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ve yabancı dil bilen hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeylerinin daha iyi seviyede olduğu tespit edilmiştir. Bulduk ve arkadaşlarının (2017) sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencileriyle yaptığı bir çalışmada yabancı dil bilgisinin kültürlerarası duyarlılığı etkilediği sonucu bulunmuştur.²³ Tıp ve hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada yabancı dil konuşanların kültürel duyarlılık düzeylerinin anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.²⁴ Yılmaz'ın (2020) hemşirelerle yapılan bir çalışmada yabancı dil bilmenin hemşirelerin kültürel yeterlilik puanlarını olumlu etkilediği bulunmuştur.¹² Güney Kore'de hemşirelerle yapılan bir araştırmada da dil bilmenin kültürel yeterliliği olumlu etkilediği belirlenmiştir.²⁵ Yabancı dile sahip olan hemşirelerin dil öğrenirken farklı kültürleri de tanıyıp olması ve hastalara bakım verirken, bakım sürecinde ortak dil kullanması hemşirelik bakımına ve iletişime dair sorunları engelleyebileceğinden aynı zamanda anlaşılmayı ve sunulan bakımı kolaylaştıracağından hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeyleri daha yüksek çıkmış olabilir.

Çalışmaya katılan hemşirelerin yurt dışında yaşama durumu ile hemşire kültürel yeterlilik ölçeği kültürel beceri, kültürel bilgi alt boyutu ve ölçek toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ve yurt dışında yaşayan hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeylerinin daha iyi seviyede olduğu tespit edilmiştir. Safipour ve arkadaşlarının (2017) hemşirelik öğrencileri ile yaptıkları bir çalışmada ise yurt dışında yaşama deneyimi olanlarla olmayanlar arasında kültürel yeterlilik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.²⁶ Japonya'da hemşirelerde yapılan bir araştırmada yurt

dışında yaşamış olmanın kültürel yeterlilik üzerinde olumlu yönde etkili olduğu bulunmuştur.²⁷ Choi ve Kim'in (2018) araştırmasında altı aydan fazla bir ülkede yaşama durumunun kültürel yeterlilik üzerine olumlu yönde etkili olduğu sonucu bulunmuşlardır.²⁸ Yurt dışında yaşayan hemşireler farklı kültürden bireylerle tanışmakta ve farklı kültürleri tanımaktadır. Farklı kültürleri tanıma ve bu kültürden kişilerle etkileşim halinde olma hemşirelerin kültürel bilgi ve becerilerini artırabilecek bir durumdur. Hemşirelerin yurt dışında yaşamalarının kültürel bilgi ve becerilerini arttırmasının, bu hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeylerinin daha yüksek olmasına neden olduğu düşünülmektedir.

Çalışmaya katılan hemşirelerin yabancı uyruklu arkadaş/komşusu olma durumu ile hemşire kültürel yeterlilik ölçeği kültürel beceri, kültürel bilgi alt boyutu ve ölçek toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ve yabancı uyruklu arkadaş/komşusu olan hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeyleri daha iyi seviyede olduğu tespit edilmiştir. Hemşirelerde yapılan bir çalışmada farklı kültürden komşusu ya da arkadaşı olma durumunun hemşirelerin kültürel yeterliliklerini olumlu olarak etkilediği belirlenmiştir.⁹ Choi ve Kim'in (2018) hemşirelik öğrencileri ile yaptığı araştırmasında başka bir kültürden arkadaşların veya komşuların olması durumunun kültürel yeterliliği olumlu

etkilediği sonucu bulunmuştur.²⁸ Hemşirelerin yabancı uyruklu arkadaş/komşuya sahip olması farklı kültüre özgü bilgi ve becerisinin artabilmesine olanak sağlayabilir ve bu durum sonucunda da hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeyleri daha yüksek çıkmış olabilir.

Çalışmaya katılan hemşirelerin yabancı uyruklu hastaya bakım verme ile hemşire kültürel yeterlilik ölçeği kültürel beceri, kültürel bilgi ve kültürel duyarlılık alt boyutu ve ölçek toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ve yabancı uyruklu hastaya bakım veren hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeylerinin daha iyi seviyede olduğu tespit edilmiştir. Noji ve arkadaşlarının (2017) hemşirelerle yaptıkları bir çalışmada farklı kültürden bireylere bakım vermenin kültürel yeterliliği olumlu etkilediği bulunmuştur.²⁷ Bir başka çalışmada da yabancı hasta bakımı eğitimi alma durumunun kültürel yeterliliği olumlu etkilediği belirlenmiştir.²⁵ Tanrıverdi ve arkadaşlarının (2019) yaptığı çalışmada ise yabancı uyruklu hastalara bakım veren hemşirelerin kültürel duyarlılıkları yerel hastalara bakım veren hemşirelere göre daha yüksek çıkmıştır.²⁹ Hemşirelerin yabancı uyruklu hastaya bakım vermesi farklı kültürler hakkında bilgi ve beceri sahibi olmasını sağlamaktadır. Bu durumun yabancı uyruklu hastaya bakım veren hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeylerinin daha yüksek olmasına neden olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya'da son dönemlerde artan insan hareketliliği, toplumların giderek farklı kültürden insanların bir arada yaşadığı çok kültürlü toplumlar olmasına yol açmıştır. Yoğun göç hareketleri sonucu farklı kültürden insanların Türkiye'ye göç etmesiyle artan kültür çeşitliliği hemşirelerin bakım vermede kültürel yeterliliğin önemi bir kez daha ortaya koymuştur. Kültürel yeterlilik sağlık bakım hizmetlerinin önemli bir bileşeni olan hemşireler hastalara verilen bakım kalitesini artırmada oldukça önemlidir. Bu çalışmaya katılan hemşirelerin kültürel yeterliliği orta düzeydedir. Hemşirelerin kültürel yeterlilik

düzeylerinin geliştirilmesi için bakım verdikleri hastanın kültürlerine dair bilgi seviyelerini artırıcı ve farklı kültürleri tanıtıcı faaliyetler düzenlenmelidir.

Hemşirelik eğitim müfredatları kültürel bakım ve kültürel yeterlilik yönünden gözden geçirilmeli, öğrenciler mezun olmadan kültürel yeterlilik düzeylerini geliştirecek uygulamalara yer verilmelidir. Öğrenciler ve çalışan hemşireler yabancı dil bilme konusunda teşvik edilmeli ve farklı kültürler ile ilgili farkındalıkları artırılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Eunyong, ES. (2004). "The model cultural competence through an evolutionary concept analysis", *Journal of Transcultural Nursing*, 15 (2), 93-102.
2. Türk Dil Kurumu. (2019). "Güncel Türkçe Sözlük". Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/?kelime=k%C3%BCt%C3%BCr>. (Erişim tarihi 08.03.2021).
3. Douglas, M.K. Rosenkoetter, M. and Pacquiao, D.F. (2014) "Guidelines for Implementing Culturally Competent Nursing Care". *Journal of Transcultural Nursing*, 25(2), 109-121.
4. Schim, S.M. and Doorenbos, A.Z. (2010) "A three-dimensional model of cultural congruence: framework for intervention". *Journal of Social Work in End-of-Life and Palliative Care*, 6 (3-4), 256-70.
5. Purnell, LD. And Fenkl, E.A. (2019). "The Purnell model for cultural competence". In *Handbook for Culturally Competent Care*, Springer, Cham, DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-21946-82>
6. Giger, J. Davidhizar, RE. Purnell, L. Harden, J.T. Phillips, J. and Strickland, O. (2007). "American Academy of Nursing Expert Panel report developing cultural competence to eliminate health disparities in ethnic minorities and other vulnerable populations". *Journal of Transcultural Nursing*, 18 (2), 95-102.
7. Reyes, H. Hadley, L. and Davenport, D. (2013). "A comparative analysis of cultural competence in beginning and graduating nursing students". *International Scholarly Research Notice*, 1-5.
8. Perng, S.J. and Watson, R. (2012). "Construct validation of the nurse cultural competence scale: A hierarchy of abilities". *Journal of Clinical Nursing*, 21 (11-12), 1678-84.
9. Gözüm, S. Tuzcu A. ve Kirca, N. (2016). "Validity and reliability of the Turkish version of the Nurse Cultural Competence Scale". *Journal Of Transcultural Nursing*, 27 (5), 487-495.
10. Vanderpool, H.K. (2005). "Report of the ASHP Ad Hoc Committee on Ethnic Diversity and Cultural Competence". *American Journal of Health-System Pharmacy*, 6 (18), 924-1930.
11. Tanrıverdi, G. (2017) "Hemşirelerde Kültürel Yeterliliği Geliştirmeye Yönelik Yaklaşım ve Öneriler". *FNJN Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 25 (3), 227-236.
12. Yılmaz, M. (2020). Çocuk Kliniklerinde Çalışan Hemşirelerin Kültürel Yeterlilik Düzeyleri: "Bir Gaziantep Devlet Hastanesi Örneği". Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
13. Savaş, M. (2019). Adıyaman İl Merkezinde Birinci Ve İkinci Basamak Sağlık Kurumlarında Görev Yapan Sağlık Çalışanlarının Kültürel Yeterlilik Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
14. Yılmaz, H.E. (2022). Birinci Basamak Sağlık Çalışanlarında Kültürel Yeterlilik Ve İlişkili Faktörler. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
15. Yılmaz, S.E. ve Çalışkan, H. (2017). "Hemşirelerde Kültürel Yetkinlik Algısının İş Performansına Etkisi". *Sağ. Perf. Kal. Derg.* (13), 127-149.
16. Demiral, M. (2021). Cerrahi Servislerinde Çalışan Ve Farklı Kültürden Gelen Hastalara Bakım Veren Hemşirelerin Kültürlerarası İletişim Yeterliliği. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
17. Özkan, M. (2021). Birinci Basamak Sağlık Kuruluşlarında Çalışan Sağlık Profesyonellerinin Kültürlerarası Ve Etik Duyarlılık Düzeyleri ve İlişkili Faktörler. Yüksek Lisans Tezi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
18. Yılmaz, M. Yeni, C. Avcı, E. ve Uluk, N. (2019). "Aile Sağlığı Merkezlerinde Çalışan Hemşire/Ebelerin Kültürel Duyarlılık ve Kültürel Beceri Düzeylerinin İncelenmesi". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 12 (3), 170-178.
19. Starr, S. and Wallace, D.C. (2009). "Self-reported cultural competence of public health nurses in a Southeastern U.S. Public Health Department". *Public Health Nursing*, 26 (1), 48-57.
20. Eldar, O. and Roth, M. (2013) "Cultural Competence Among Hospital Nurses in Israel". Retrieved from: [file:///C:/Users/exper/Downloads/orit_eldar_abstract_english \(2\).pdf](file:///C:/Users/exper/Downloads/orit_eldar_abstract_english%20.pdf). (Erişim tarihi: 10.03.2022).
21. Bunjitpimol, P. Somrongthong, R. and Kumar, R. (2016). "Factors affecting nursing cultural competency in private hospitals at Bangkok, Thailand". *International Journal of Healthcare*, 2 (1), 5-11.
22. Biçer, G. ve Düztepe, Ş. (2003). "Yetkinlikler Ve Yetkinliklerin İşletmeler Açısından Önemi". *Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi*, 1 (2), 13-20.
23. Bulduk, S. Usta, E. ve Dincer, Y. (2017). "Kültürlerarası Duyarlılık Ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Bir Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Örneği". *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7 (2), 73-77.
24. Meydanlıoğlu, A. Arıkan, F. ve Gözüm, S. (2015). "Cultural sensitivity levels of university students receiving education in health disciplines". *Adv Health Sci Educ Theory Pract*, 20 (5), 1195-204.
25. Chae, D. and Park, Y. (2018). "Development and cross-validation of the short form of the Cultural Competence Scale for Nurses". *Asian Nursing Research*, 12 (1), 69-76.
26. Safipour, J. Hadziabdic, E. Hulstjög, S. and Lindström, M.B. (2017). "Measuring Nursing Students' Cultural Awareness : A Cross-Sectional Study Among Three Universities in Southern Sweden". *Journal of Nursing Education and Practice*, 7 (1), 107-113.
27. Noji, A, Mochizuki, Y, Nosaki, A, Glaser, D, Gonzales, L, Mizobe, A. and Kanda, K. (2017). "Evaluating Cultural Competence among Japanese Clinical Nurses: Analyses of A Translated Scale". *International Journal of Nursing Practice*, 23 (S1), e12551. DOI: <https://doi.org/10.1111/ijn.12551>
28. Choi, J.S. and Kim, J.S. (2018). "Effects Of Cultural Education And Cultural Experiences On The Cultural Competence Among Undergraduate Nursing Students". *Nurse Education in Practice*, 29, 159-162.
29. Tanrıverdi, G. Yakar Karabuğa, H. Yalçın Gürsoy, M. Erdem, Ö. ve Gülyenli, N. (2019). "Farklı Hasta Profiline Bakım Veren İki Hemşire Grubunun Kültürel Duyarlılık ve Farkındalıklarının Karşılaştırılması". *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 1 (2), 26-37.